

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"

קרבן עולה ויורד

הקדמה: 'קרבן עולה ויורד' הוא קרבן התלוי במצבו הכלכלי של מביא הקרבן, כלומר, נקבע בתורה, כי באשר לאדם עשיר ערך הקרבן עולה מבחינה כספית, ואילו באדם עני - ערכו הכספי יורד¹. ניתן למנות חמשה ממביאי הקרבן המביאים קרבן עולה ויורד, ונאמר בהם, שהעשיר יביא את קרבנו מן הצאן, ואילו העני יביא מן העוף. באשר לקרבנות הבאים על חטא, מי שאין ידו משגת אפילו לקרבן העוף - מביא קרבן מן הצומח ונקרא הקרבן 'מנחת חוטא'.

המביאים קרבן עולה ויורד: חמשה מביאים קרבן עולה ויורד, ואלו הם: **א.** המצורע. **ב.** היולדת. **ג.** הנשבע שבועת העדות בין בשוגג ובין במזיד, שנשבע לשקר שאינו יודע עדות לפלוני. **ד.** הנשבע שבועת ביטוי לשקר בשגגה, כלומר שנשבע לשקר בשגגה, כגון שנשבע שלא יאכל לחם, ושגג ואכל. **ה.** קרבן הבא על 'טומאת מקדשיו וקדשיו', כלומר, אדם טמא שנכנס למקדש בטומאתו, או שאכל קדשים בטומאה בשוגג². וכתבו הראשונים, שאף ששלושת האחרונים חטאו, הקלה התורה בקרבנם, ובאופן זה אף העני ביותר - יכול להביא כפרה על עצמו. וכגון, בעניין שבועות שקר הקלה התורה, מפני שמדובר באיסור שאין בו כרת. ובאשר לטומאת מקדש וקדשיו, הקלה התורה מפני שמדובר בטועה בדבר מצווה, כי האוכל קדשים, והבא למקדש להשתחוות או להקריב קרבן - עוסק הוא במצווה ודעתו לשמים, ולפיכך, אף על פי שחטא כשנעלמה ממנו הטומאה, עם זאת קבעה לו התורה כפרה בקרבן³. ויש מן האחרונים שפירש, שכל שלוש העבירות הללו קרובות למזיד, ולהיפך, יש בהם חומרה יתירה, ולכן הצורך בכפרה גדול יותר, ולכן חייבה התורה אף את העני להביא קרבן גם אם הוא מועט⁴.

קרבן יולדת: היולדת מביאה קרבן עולה ויורד לאחר ימי טהרה, ארבעים ואחד יום לאחר לידת זכר ושמונים ואחד יום לאחר לידת נקבה. העשירה מביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, והענייה מביאה זוג עופות, שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת⁵.

קרבן מצורע: המצורע מביא קרבן עולה ויורד ביום השמיני לאחר שנטהר מצרעתו. העשיר מביא שלושה כבשים, אחד לעולה ואחד לחטאת ואחד לאשם⁶. העני מביא זוג עופות, שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש לאשם. בנוסף לכך מביאים העשיר והעני לוג שמן⁷.

קרבן חטאת על שבועת ביטוי, שבועת העדות וטומאת מקדש וקדשיו: הקרבן על עבירות אלו שווה. העשיר מביא כשבה או שעירה ככל חטאת. אם אין ידו משגת מביא זוג עופות, שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. ואם אין ידו משגת להביא גם את אלו - מביא עשירית האיפה סולת למנחה, והיא הנקראת 'מנחת חוטא'⁸. העובר על טומאת מקדש וקדשיו הוא היחיד

¹ פירוש המשנה כריתות ב, ה.

² כריתות י, ב; רמב"ם שגגות י, א. ועיין שם שכתב ששה מפני שמה טמא שאכל קודש וטמא שנכנס למקדש כשניים. ראה גם הלכות שגגות א, ד. על טומאת מקדש וקדשיו ראה גם רמב"ם ביאת מקדש ג, יב; פסולי המוקדשין יח, יג.

³ רמב"ן ויקרא ה, ז.

⁴ רש"י הירש ויקרא ה, ו.

⁵ ויקרא יב, א-ח; רמב"ם מחוסרי כפרה א, ג; שגגות י, ב.

⁶ ע"ע אשם מצורע.

⁷ ויקרא יד, א-לב; רמב"ם מחוסרי כפרה א, ג; שגגות י, ג.

⁸ ויקרא ה, א-יג; רמב"ם שגגות י, ד.

פנינת המקדש

לימוד הלכות המקדש בעיון

מהמכון לכהנים – "נזר הקודש"
קרובן עולה ויורד

העובר על עברה שטעונה כרת, למרות זאת, במקום להביא חטאת קבועה נקבע לו קרבן עולה ויורד.⁹

המלך והכהן הגדול: המלך וכהן גדול מביאין קרבן על שבועת העדות או על שבועת ביטוי או על טומאת מקדש וקדשיו ככל אדם, בניגוד לשאר האיסורים שמביאים עליהם חטאת שיש למלך ולכהן הגדול מיני חטאות אחרות, מפני שלא חילק הכתוב קרבנם של אלו אלא בחטאת קבועה.¹⁰

עשיר שנעשה עני או עני שנעשה עשיר: דין מיוחד יש בקרבן חטאת עולה ויורד, שאם הפריש מעות לקנות בהם כבשה לחטאת בהמתו, והיה צריך למעות, רשאי לקנות במעות אלו שעירה אם היא זולה יותר. במקרה זה מחלל את המעות על השעירה ויוצאים המעות כולם לחולין. וכן להיפך, אם הפריש מעות לקניית שעירה, ומצא, שהכבשה זולה יותר, רשאי להחליף, ואין המעות היתרות הולכים לנדבה כבכל מותר חטאת.¹¹ ויש שנראה מדבריהם שמותר לעשות כן אפילו בלא צורך מיוחד.¹² וכמו כן אם הפריש מעות לבהמה - ונעשה עני, יקח במעות עופות ויחלל את המעות על העופות וישתמש בהם. וכן אם הפריש לעופות - ונעשה עני, יביא עשירית האיפה סולת וייהנה בשאר המעות.¹³ ואם היה עני והפריש מעות למנחה והעשיר - יוסיף עליהם ויביא עוף. הפריש לעוף והעשיר – יוסיף, ויביא קרבן בהמה.¹⁴

'קרבן עולה ויורד' - בפי נערה קטנה מארץ ישראל

חכמינו ז"ל מסבירים כי עניין קרבן עולה ויורד נדון על ידי נערה קטנה מארץ ישראל בדמשק הרחוקה. כמובא ב"ילקוט שמעוני" (במדבר, כז, רמז תשעג) באשר לידיעות שהיו בידי הנערה שנלקחה בשבי והיתה בבית נעמן בדמשק: "ותאמר אל גברתה" – מגיד, שאמרה לה: כך וכך מטהרין את העני [שנצטרע, ואין לו ממון להביא קרבנות כעשיר], כך וכך מטהרין את העשיר, שנאמר: 'כזאת וכזאת דברה הנערה'. מגיד, שהיתה יודעת פרשת נגעים [וכן סדר טהרת המצורע והבאת קרבנותיו במקדש]. אבל איני יודע אימתי של בית אביה עושין את התורה [כלומר, באיזו תקופה שמר בית אביה על מצוות והלכות אלו]? - בשעה שאמר להם אליהו: 'עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים?!' [כלומר, כששאר ישראל היו עובדים לבעל]. לקיים מה שנאמר: 'עת לעשות לה'!" נמצא, שנערה קטנה זו, למדה הלכות טומאה וטהרה בבקיות בבית אביה בתקופה של ירידה רוחנית. חז"ל דורשים את הפסוק: "כזאת וכזאת דיברה הנערה", ונראה שדרשו גזירה שווה מן המילים בפסוקי ויקרא (יד, ב) ככתוב: "זאת תהיה תורת המצורע" – העשיר, ובסיום הדברים בעניין מצורע עני נאמר: "זאת תורת אשר בו נגע צרעת". העובדה שנערה קטנה היתה מודעת להלכות אלה, באה ללמד לדורות על החובה ללמד את הלכות הקרבנות לבנים ובנות כבר מילדות.

⁹ ראה רמב"ם שגגות א, ג. ויש עוד שלוש עברות שאינם מביאים כלל קרבן, ראה שם הלכה ב.

¹⁰ רמב"ם שגגות י, ז. ורק מלכי בית דוד חייבים להביא קרבן על שבועת העדות, אבל מלכי ישראל פטורים, וע"ע שבועת העדות.

¹¹ כריתות כז, ב; פירוש המשנה לרמב"ם שם; רמב"ם שגגות י, ט. וראה בפירוש המשנה שמשמע שגם כשבה ושעירה הם בחלוקת הדרגות של קרבן עולה ויורד זו למטה מזו, שזה לשונו: "נמצאו קרבנותיהם של אלו כשבה או שעירה או עוף או סלת. ואם הפריש מעות לקנות אחד מארבעה קרבנות אלו והעני יכול להביא מאותם הדמים קרבן למטה ממנו מארבעה אלה ויהנה בשאר".

¹² רש"י שם ד"ה מביאין. אך ראה מרכבת המשנה על הרמב"ם (שם) שלדעת הרמב"ם דווקא אם 'צרף'.

¹³ כריתות שם; רמב"ם פסולי המוקדשין ה, ט; שגגות י, י.

¹⁴ כריתות שם; רמב"ם שגגות שם.